

Codi: 111031

Assignatura: Història de la Filosofia Medieval II

Tipus: optativa

Crèdits: 6

Cicle: primer

Semestre: segon

Grup: B1

Professorat: Andreu Grau i Arau

Departament: Història de la Filosofia, Estètica i Filosofia de la Cultura

Llengua: català

Objectius

Serà objecte del curs adquirir un coneixement global del desenvolupament del pensament medieval cristià, islàmic i judaic a partir del segle XII, etapa caracteritzada pel relatiu eclipsi de la filosofia platonitzant, representada per Escot Eriúgena, degut a l'arribada a Occident, a través dels àrabs i dels contactes amb Bizanci, de la totalitat de la filosofia d'Aristòtil (fins el secle XII, només era coneguda una part de l'*Organon*, en traducció llatina i comentaris de Boeci). L'aristotelisme, a banda d'una reinterpretació naturalista de l'idealisme platònic, afavoreix el sorgiment d'alguns trets propis de la mentalitat científica moderna, com ara el nominalisme, l'empirisme i l'instrumentalisme, mentalitat que respon més adequadament a la visió del món pròpia de la incipient burgesia urbana. Aquesta evolució pot considerar-se globalment com un procés gradual de substitució d'una visió del món centrada en allò universal i transcendent per una altra que, implícitament o explícita, dóna prioritat ontològica a allò individual i immanent. Una de les claus fonamentals per al coneixement del període és l'aparició de les universitats, per una banda, i la creació, per l'altra, de les anomenades ordres religioses "mendicants" (franciscans i dominicans, o frares menors i frares predicadors, respectivament), caracteritzades pel seu intervencionisme en la vida política i intel·lectual de l'època. Els autors treballats seran: Abentofail, Averrois, Maimònides, Tomàs d'Aquino, Joan Duns Escot, Guillem d'Ockham i Nicolau de Cusa. L'lur estudi no es limitarà a la mera anàlisi històrica-filològica, sinó que tindrà com a objectiu principal escatir les continuïtats i discontinuïtats existents entre aquelles idees i les idees filosòfiques del present, per tal de millor comprendre unes i altres. Les classes pràctiques se centraran en l'anàlisi d'alguns dels textos de lectura obligatòria indicats al final de la bibliografia.

Temari

1. La filosofia andalusí: del neoplatonisme a l'aristotelisme "pur": Abentofail i Averrois.
2. La síntesi talmúdica-aristotèlica: Maimònides.
3. Les universitats i el naixement de la filosofia "escolàstica".
4. L'aristotelisme cristià: Tomàs d'Aquino.
5. L'apogeu de l'Escolàstica: l'ontologia univocista de Joan Duns Escot.
6. Atomisme ontològic i nominalisme: Guillem d'Ockham.
7. L'obertura a l'humanisme: Nicolau de Cusa.

Programació del treball

Per cada 12 hores lectives (teòriques o pràctiques), l'alumne haurà de dedicar unes 15 hores de treball personal. Tant les primeres com les segones s'articularen en torn de les lectures obligatòries, per a les quals s'indiquen les hores lectives corresponents, fins a un total de 60 (10 per cada crèdit UB o bé 12 per cada crèdit ECTS).

Lectures obligatòries

ABENTOFAIL: *El filósofo autodidacto* (**6 hores**). AVERROIS: *Destrucció de la «Destrucció», quaestio I. Comentari medio al libro Sobre el alma de Aristóteles, III 3* (**12 hores**). MAIMÒNIDES: *Guía de perplejos*, II, caps. 13-30. (**6 hores**). TOMÀS D'AQUINO: *De ente et essentia* (dossier bilingüe); *Compendium theologiae (Compendi de teologia)*, caps. 1-30 i 75-92 (**12 hores**). JOAN DUNS ESCOT: *Tratado del primer principio / Del primer principi* (**6 hores**). GUILLEM D'OCKHAM: *Textos epistemológicos* (selecció bilingüe) (**12 hores**). NICOLAU DE CUSA: *Un ignorante discurre acerca de la mente* (**6 hores**).

Bibliografia bàsica

1. Fonts

- ABENTOFAIL: *El filósofo autodidacto*, ed. de F. Pons, pròleg de M. Menéndez y Pelayo. Buenos Aires: Espasa-Calpe (Austral), 1954(2ª) (nova edició a Editorial Trotta).
- AVERROIS: *Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros* (llibre III), versió llatina de Michael Scotus, ed. de F.S. Crawford. Vol. VI del Corpus commentariorum Averrois in Aristotelem, ed. per H.A. Wolfson, D. Baneth i F.H. Fobes. Cambridge (Mass.): The Mediaeval Academy of America, 1953.
- -----. *Epitome de Anima*, ed. de S. Gómez. Madrid: CSIC, 1985.
- -----. *Compendio de metafísica*. Sevilla, Fundación el Monte, 1998.
- -----. *Destructio destructionum philosophiae Algazelis (Tahâfut at-Tahâfut)*, versió llatina de Calo Calonymos, ed. de B.H. Zedler. Milwaukee (Wisconsin): The Marquette University Press, 1961.
- -----. *Destrucció de la «Destrucció» (qüestió I)*, ed. de J. Puig Montada. Barcelona: Edicions 62, 1991 (hi ha nova edició ampliada, sota el títol *Ensorrament de l'ensorrament*, a les Edicions de l'Abadia de Montserrat).
- -----. *La psicología de Averroes*, ed. de S. Gómez Nogales. Madrid: UNED, 1988.
- -----. *Sobre el intelecto*, ed. de A. Martínez Lorca. Madrid: Trotta, 2004.
- MAIMÒNIDES: *Guía de perplejos*, ed. de D. González Maeso. Madrid: Editora Nacional, 1984.
- -----. *Guía de descarriados*, ed. de Fernando Valera. Barcelona: Ediciones Obelisco, 1997.

- TOMÀS D'AQUINO: *Compendio de teología*. Barcelona: Orbis, 1983 / *Compendi de teologia*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 1990.
- -----. *Summa contra gentes (Suma contra los gentiles)*, lib. II, caps. 56-78. Madrid: Ed. Católica (BAC), 1952.
- -----. *Opuscula philosophica*. Turí-Roma: Marietti, 1954.
- -----. *Sobre el ente y la esencia*, en: *De los principios de la naturaleza*, ed. de J.A. Míguez – M. Fuentes – A.J. Cappelletti. Madrid, SARPE, 1983, pp. 51-94.
- -----. *Opúsculos y cuestiones selectas*, ed. Bilingüe, compilació d'Antonio Osuna. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2001.
- JOAN DUNS ESCOT: *Tratado del primer principio*. Madrid: Sarpe, 1985.
- -----. *Del primer principi i altres escrits*, ed. de J. Batalla. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- GUILLEM D'OCKHAM: *Exposición de los ocho libros sobre la Física (Prólogo)*. *Los sucesivos*, ed. de F.J. Fortuny. Barcelona: Orbis, 1985.
- -----. *Breviloquium*, introduc., ed. de F.J. Fortuny. Barcelona: Laia, 1980.
- -----. *Expositio in libros Physicorum Aristotelis. Prologus*, ed. bilingüe de F.J. Fortuny. Barcelona: KAL, 1999.
- -----. *Textos epistemológicos*, selec. bilingüe de F.J. Fortuny. Barcelona: KAL, 2000.
- NICOLAU DE CUSA: *La docta ignorancia*, trad. del llatí, pròleg i notes de Manuel Fuentes Benot. Madrid: Aguilar, 1973(4ª).
- -----. *Un ignorante discurre acerca de la mente*, text bilingüe, trad. De Jorge M. Machetta i Claudia D'Amico. Buenos Aires: Biblos, 2005.

2. Bibliografia secundària

- ABBAGNANO, N.: *Historia de la filosofía I: Filosofía patristica - Filosofía escolástica*. Barcelona: Hora, 1982.
- ÁBED YABRI, M.: *El legado filosófico árabe*. Madrid: Trotta, 2001.
- CRUZ HERNÁNDEZ, M.: *Abû l-Walíd Ibn Ruq̄d (Averroes). Vida, obra, pensamiento, influencia*. Córdoba: Publi. Caja de Ahorros, 1986.
- DE LIBERA, A.: *La philosophie médiévale*. París: P.U.F., 1993.
- -----. *La querelle des universaux. De Platon à la fin du Moyen Âge*. París: Seuil, 1996.
- FORTUNY, F.J.: *De Lucreci a Ockham. Perspectives de l'Edat Mitjana*. Barcelona, Anthropos, 1992.
- FRAILE, G.: *Historia de la filosofía*, tom Iib. Madrid: Ed. Católica (BAC), 1975.
- GILSON, É.: *La philosophie au Moyen Âge*. París: Payot, 1986(2ª) (n'hi ha edició espanyola: *La filosofía en la Edad Media*).
- GREGORY, T.: *Mundana Sapientia. Forme di conoscenza nella cultura medievale*. Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 1992.
- KRETZMANN, N. – KENNY, A. – PINBORG, J. (comps.): *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle to the Disintegration of Scholasticism (1100-1600)*. Cambridge: Cambridge U.P., 1982.
- LE GOFF, J.: *Les intellectuels au Moyen Âge*. París: Seuil, 1962(2ª).
- MAIZA OZCOIDI, I.: *La concepción de la filosofía en Averroes*. Madrid: Trotta/UNED, 2001.
- MARMO, C. (comp.): *Vestigia, imagines, verba. Semiotics and Logic in Medieval Theological Texts*. Turnhout: Brepols, 1997.
- MURRAY, A.: *Razón y sociedad en la Edad Media*. Madrid: Taurus, 1983.

- RAMÓN GUERRERO, R.: *Historia de la Filosofía Medieval*. Madrid: Akal, 2002.
- RENAN, E.: *Averroes y el averroísmo*. Madrid: Ediciones Hiperión, 1992.
- SARANYANA, J. I.: *Historia de la Filosofía Medieval*. Pamplona: Eunsa, 1999(3ª).
- VILANOVA, E.: *Història de la teologia cristiana*, 3 vols. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 1999.
- J. WEINBERG: *Breve historia de la filosofía medieval*. Madrid, Cátedra, 1998.

Programació del treball

Per cada 12 hores lectives (teòriques o pràctiques), l'alumne haurà de dedicar unes 15 hores de treball personal. Tant les primeres com les segones s'articularen en torn de les lectures obligatòries, per a les quals s'indiquen les hores lectives corresponents, fins a un total de 60 (10 per cada crèdit UB o bé 12 per cada crèdit ECTS)

Lectures obligatòries

ABENTOFAIL: *El filósofo autodidacto (6 hores)*. AVERROÏS: *Destrucció de la «Destrucció», quaestio I. Comentari medio al libro Sobre el alma de Aristóteles, III 3 (12 hores)*. MAIMONIDES: *Guía de perplejos (6 hores)*. TOMÀS D'AQUINO: *De ente et essentia* (dossier bilingüe); *Compendium theologiae (Compendi de teologia)*, caps. 1-30 i 75-92 (**12 hores**). JOAN DUNS ESCOT: *Tratado del primer principio / Del primer principi (6 hores)*. GUILLEM D'OCKHAM: *Textos epistemológicos* (selecció bilingüe) (**12 hores**). NICOLAU DE CUSA: *Un ignorante discurre acerca de la mente (6 hores)*.

Sistema d'avaluació

Avaluació continuada o única (examen final), a l'elecció de l'alumne.

a) Avaluació continuada

L'alumne presentarà un breu assaig o memòria per cada lectura obligatòria al final del període lectiu dedicat a cadascuna d'elles. En les classes pràctiques durà a terme comentaris dels textos treballats en les classes teòriques. La no presentació puntual de més d'una de les memòries exigides inhabilitarà per a la superació del curs.

b) Examen final

Prova objectiva i comentari de fragments d'algunes de les obres de lectura obligatòria.

El termini per acollir-se a l'avaluació única finalitza el dia 25 de febrer de 2008.